

Комунальний заклад Львівської обласної ради

**«Львівська обласна універсальна
наукова бібліотека»**

Жіноче обличчя Львова

ОСТАННЯ СУЧАСНИЦЯ ПОКОЛІННЯ ВЕЛИКИХ.

Ольга ДУЧИМІНСЬКА

Рекомендаційний список літератури

Львів – 2018

УДК 016:82.09

О-76

Остання сучасниця покоління великих. Ольга Дучимінська [Текст] :
рек. список літератури / упоряд. М. Москва; ред. Д. Дигас; КЗ ЛОР ЛОУНБ. –
Львів, 2018. – 16 с. – (Жіноче обличчя Львова).

Упорядник М. Москва

Редактор Д. Дигас

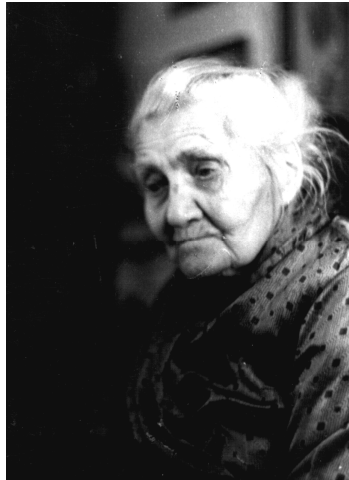
Дизайн обкладинки С. Дикий

**Видання здійснене в рамках проекту «Жіночі імена у вулицях
Львова» громадських організацій «Жіночий вибір України»,
«Центр „Жіночі перспективи”».**

© КЗ ЛОР ЛОУНБ, 2018

© ВУ, 2018

*На світі любові не є забагато!
Заки відійду, хотіла б її роздати.
Роздавайте другим і любов і сонце,
Роздавайте, Друзі, заки ляжете спать!*

Ольга ДУЧИМІНСЬКА

Серед літераторів, які ще не поціновані в тій мірі, на яку заслуговують, особливе місце займає Ольга Дучимінська – письменниця, літературний критик, перекладач, журналіст, народна вчителька, культурно-освітня діячка, одна з активних організаторок жіночого руху в Галичині, дослідниця фольклорно-етнографічних і мистецьких пам'яток Гуцульщини і Бойківщини, сучасниця і знайома Івана Франка, щира приятелька Ольги Кобилянської, Наталії Кобринської, Олени Кисілевської, Олени Кульчицької, Іванни Блажкевич, Богдана Лепкого, Олександра Олеся, Михайла Яцківа, Дениса Лукіяновича, Олексі Новаківського, Івана Огієнка, Софії Русової, Ірини Вільде, Наталени Королеви, Станіслава Вінценза, Єжи Єнджеєвича і багатьох інших діячів української та зарубіжної культур. Була їхньою ученицею і наставницею, помічницею і порадицею, палкою прихильницею.

Ольга-Олександра Решетилівич народилася 8 червня 1883 року в селі Миколаєві Бібрського повіту (нині – Пустомитівський район Львівської області) у родині народного вчителя. У 1892 році сім'я перебралася до села Хороброго Сокальського повіту, куди Василь Решетилівич був скерований на роботу.

Спочатку Ольга отримала домашню освіту, продовжила її в Станіславі (нині – Івано-Франківськ) у п'ятому класі жіночої виділової школи, яку не вдалося закінчити, бо у 1897 році раптово помер батько. Завдяки опіці маминого брата, катихита станіславських шкіл Йосипа-Мар'яна Литвина, Ольгу як напівсироту влаштували у школу сестер-василіянок в Яворові, де вона закінчила восьмий клас. Ще в школі, прочитавши деякі твори Ольги Кобилянської, наважилася висловити про них свої думки у листі до «буковинської орлиці».

Ольга Решетилівич – це цілий океан найрізноманітніших захоплень, зачудувань світом. Захоплювалася письмом, хотіла все знати, все пізнати. Прагнула стати вчителькою, самовіддано служити народові: «Я так гаряче бажала бути вчителькою! (Навіть Христос був тільки вчителем). ...Я хотіла бути вчителькою, і то не тільки в школі, але й поза школою, займатися дітворою, цікавитися селом – народом (заповіт мого батька) і працювати для них».

Перемишлянську учительську семінарію закінчила у 1902 році й отримала скерування на посаду народної вчительки у присілок Залози біля села Любеля Жовківського повіту. Тут вона пропрацювала лише один рік, але пізніше в автобіографічній повісті «Весняні дні» з теплотою згадуватиме його. Відтак її перевели в село Бутини Сокальського повіту, неподалік від Великих Мостів, звідти скерували у Долинський повіт: у села Лисовичі, Задеревач, Тяпче, Ціневу.

У 1905 році Ольга вийшла заміж за свого колегу, вчителя народних шкіл Петра Дучимінського і вони разом поїхали в село Воля Задеревацька Долинського повіту, а за рік – у Тяпче. Саме тоді маловідома вчителька надіслала Іванові Франку кілька своїх віршів і була приємно здивована, коли один із них – «Лебедина пісня» – надрукувала газета «Діло», а в альманасі «Терновий вінок» (Київ) і «Літературно-науковому вістнику» (Львів) з'явилася «Іронія долі». Відтоді поезії Ірми Остапівни (псевдонім Ольги Дучимінської) часто з'являлися на сторінках української періодики тих часів. І саме Франко допоміг їй увійти у великий світ літератури.

Ольга Дучимінська і дочка Оксана
(сидять, друга і третя зліва направо) з дівчатами села Тяпче

Вона була вчителькою, як і мріяла, не тільки в школі, а й поза нею, займалась дітьми, цікавилась історією, людьми і працювала для них: створила осередок «Просвіти» (1925), заснувала у селі кооператив «Селянський союз» (1926), організувала осередок «Рідної

школи» (1927). У жнива організовувала дитячі захоронки (садки), навчала грамоти неписьменних дорослих, вчила економно вести домашнє господарство, опікувалася сиротами. Особливу увагу звертала на обдарованих дітей з бідних родин, збирала пожертви для їхнього навчання, продавала власноруч вишиті сорочки, рушники, а за виручені гроші купувала одяг потребуючим.

Письменниця щиро любила тяпчанців і була бажаною гостею в кожній сільській оселі. Про це свідчить той факт, що в 1925 році на прохання громади її знову переводять вчителювати в тяпчанську школу, з якої в 1919 році вона була змушена переїхати в Ціневу через постійні конфлікти з польською владою.

Село Тяпче дало їй багатий матеріал для творчості, саме тут вона записала з уст селян давні пісні, звичаї, традиції, саме тут була написана перша книжка – «Китиця незабудок» (1911). Вихід у світ цієї невеличкої, із п'ятнадцяти віршів, збірки привітали І. Нечуй-Левицький, С. Чарнецький, Н. Кобринська, О. Кобилянська. Передмову до неї написав Микола Венгжин.

*Цю китицю незабудьків
Я рвала, складала
І дрібними слізоньками
Її поливала.
Прийми дар цей, люба мати...*

Протягом її творчого довголіття (а це 75 років!) окремими виданнями вийшли лише, крім «Китиці незабудок», нарис «Наталія Кобринська як феміністка», повість «Еті», а також переклад українською мовою книги чеської письменниці Кароліни Светлої «З наших боїв і змагань». До речі, Ольга Дучимінська володіла шістьма мовами: українською, польською, німецькою, російською, чеською, французькою і перекладала з чеської, німецької, російської.

Ольга Кобилянська і Ольга Дучимінська в Чернівцях.
1936 рік

Тут, на Долинщині, О. Дучимінська познайомилася з Наталією Кобринською і приєдналася до феміністичного руху галицького жіноцтва, який захопив її з першого ж року вчительської праці. Вони стали добрими приятельками. З Н. Кобринською у весняні вечори слухала спів соловейка над Свічею, ходила в зимову заметіль тихими нічними вулицями Болехова чи в осінню негоду розділяла її сум і душевний біль. У спогадах Дучимінська пише: «...У дощові вечори я клалася в постіль, а Вона, заложивши руки на плечі, ходила своєю імпазантною ходою по кімнаті і розказувала... Забувала про мою присутність. Розвивала спомини золотою парчею, ткани в узорі гарних переживань, то знов білою доріжкою рушника про свої далекі

подорожі або чорною тканиною тяжких переживань і болів своєї душі. Тепер Вона почувала себе самотньою і покривдженою. Часом і сірий ранок нагадував нам пору спочинку». Своїй духовній неньці Дучимінська присвятила новели «Сніг», літературознавчі статті «Жіночий рух у Західній Україні», «Тернистим шляхом», «Борець за долю жінок».

О. Дучимінська належала до тієї ж когорти жінок-письменниць, що й Уляна Кравченко, Віра Лебедова (Костянтина Малицька), Ольга Рошкевич, Олена Кисілевська, Ольга Ціпановська. Разом з Наталією Кобринською і Костянтиною Малицькою у 1912 році вони відновили в Коломиї видання «Жіночої бібліотеки», в якому популяризували найкращі зразки світової літератури. Перша світова війна перешкодила цій роботі. Письменниця часто була на фронті, як голова осередку Червоного Хреста збирала подарунки для Українських січових стрільців, у лавах яких воював її брат Богдан, допомагала своєму чоловікові, який у той час був комендантом міста Болехова.

З війни не повернувся чоловік, ще маленькими померло двоє синів, залишилися лише донька Оксана, але Дучимінська ніколи не нарікала на свою долю, вірою і правдою служила рідному народові. У 1918-1919 роках працювала у державному апараті ЗУНР.

А ще – народжувалися вірші, новели. Друкувалася під різними псевдонімами й криптонімами – Барвінок Олег, Лучинська Ольга, Ольга Д., Остапівна Ірма, Поважна, Поважна О., Рута, Рута О., О. Д., О. Д-ка – у різних часописах: «Бджола», «Дажбог», «Діло», «Жіноча доля», «Жіноча воля», «Мета», «Народна справа», «Наш світ», «Нова хата», «Новий час», «Нові шляхи», «Рідна школа», «Самостійна думка», «Час», «Шляхи», у вже згадуваному «Літературно-науковому вістнику».

У спогадах О. Дучимінська зазначила, що 30 грудня 1927 року «мала щастя пізнати особисто Кобилянську», згодом їй присвятила

новели «Співачка», «Сумний Христос», «Дзвони», написала спогади «Мої розмови з Кобилянською» (1937) та «Поранкова душа» (1963). Підтримувала добрі стосунки з професором теології і лінгвістики Іваном Огієнком, сприяла йому у виданні й розповсюдженні журналу «Рідна мова», який виходив у 1931-1938 рр.

Спогади письменниці про родину художника Олексі Новаківського, з яким близько товаришувала, свідчать не лише про теплі стосунки і взаємну повагу, а й ще раз демонструють неабиякий хист її чуттєвого пера: *«Я не знала більш гармонійного подружжя. Не знала більш підходящої жінки для артиста, як була пані Нуся Новаківська. Але теж тяжко знайти другого такого чоловіка, як був Новаківський... Перший раз, коли побачив її, стояла під деревом, руки сплетені, задивлена в небо. Дві золоті коси оповили довкола голову наче авреоля, в лиці стільки тихої радості... Ця з'ява полонила мистця. Здавалося йому, що бачить святий образ, символ чогось великого. Зацікавила його. Мала Нуся була дуже ніжної вдачі, вражлива на красу і незвичайного доброго серця. ...Була йому натхненням, музою, розрадою у тяжких життєвих моментах».*

О. Дучимінська мала багато обдаровань, але одне, крім письменницького таланту, домінувало у неї: вона була добродійкою. Це дало підставу досліднику її творчості Р. Гораку стверджувати, що вона «знала мало не пів-Галичини людей». І допомагала чим могла. І скільки могла працювала у Тяпчому – у 1930 році вийшла на пенсію за станом здоров'я.

Проте літературу не полишила: до 1939 року працювала у відділі критики та рецензій журналу «Жіноча доля». А пізніше долучилася до організації Музею етнографії та художнього промислу у Львові (нині – Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України). У 1939-1941 рр. була екскурсоводом, а 1944-1949 рр. – бібліотекарем, молодшим співробітником музею. Їздила в наукові експедиції, збирала матеріали про духовну та матеріальну культуру бойків і гуцулів, досліджувала етнографічну

діяльність І. Франка, Ф. Колесси. Кілька разів їздила до Чехії, де її цікавив жіночий рух. Тут виголошувала реферати з життя українського жіноцтва. Саме в цей час підготувала до друку кілька монографій, але ця робота письменниці залишилась незавершеною.

У роки фашистської окупації дала захисток Ірині Вільде, чоловіка якої було розстріляно. Для української культури врятувала Олексу Новаківського і цілу групу українських художників та письменників, які тікали від сталінських репресій. Ризикуючи життям, допомагала врятуватися єврейським сім'ям, а з відходом німців відмовилася виїхати з дочкою на Захід.

Під час Другої світової війни часом вдавалося публікувати невеликі новели і вірші в журналах «Наша страна» (1939-1941), «Львівські вісті», «Наші дні» (1941-1944), «Радянський Львів», газеті «Вільна Україна» (1945-1949). У 1945 році виходить її повість «Еті» про геноцид євреїв, яка не сподобалась новій владі. О. Дучимінській запропонували написати твір про те, як українські націоналісти під час війни нищили євреїв, грабували і вбивали своїх людей. Вона відмовилась.

23 листопада 1949 року 66-річну Ольгу Дучимінську заарештовують нібито у справі замаху на Я. Галана. Два роки, які тривало слідство, перебувала у в'язниці. 25-26 травня 1951 року її судив військовий трибунал. Вирок – 25 років таборів. Багато знущань зазнала в сибірських спецтаборах, але ніколи не втрачала людської гідності. У зоні за клаптик паперу та олівець садили в карцер. Тому складені в таборі вірші Ольги Дучимінської в'язні вчили напам'ять, щоб після звільнення прочитати їх на Батьківщині.

Україно, мій ти краю!

Життя моє я бажаяю

Тобі вбога, моя нене,

Посвятить усе струджене.

Після смерті Сталіна справа Ольги Дучимінської була переглянута. Строк скоротився: 19 грудня 1958 року напівжива, вона вийшла на волю.

Не мала місця, де могла б спокійно доживати віку. На повернення додому була накладена заборона. До Львова приїхала нелегально восени 1959 року. Її прихистила у себе Ірина Вільде. Згодом їй вдалось прописатись у Самборі в Ірини Турчан – родички Катрі Гриневичевої. Після Самбора Дучимінська знайшла притулок у Чернівцях у родині Ольги Кобилянської, чи, як сама казала, «у паньства Панчуків». Тихо переносила періодичні безпідставні образи преси, яка навішувала на неї різні ярлики.

Після звільнення друкувалася рідко, лише в коломийській газеті «Червоний прапор» і варшавських українських виданнях. 4 грудня 1972 року померла дочка Оксана. Ольга залишилась зовсім самотньою. Наприкінці життя поневірялась без постійного місця проживання. Останні роки життя (1977-1988) була в Івано-Франківську у Мирослави Антонович – двоюрідної сестри Степана Бандери, з якою відбувала ув'язнення і яка опікувалась нею до смерті, оточила любов'ю і родинним теплом. Але цькування тривали і тут. Постійно погрожували виселити, не прописували.

Дослідник життєвого і творчого шляху Ольги Дучимінської Володимир Пахомов поділив її поетичну та белетристичну спадщину на три періоди. Перший – поезія 1904-1928 рр. – відкритий збіркою «Китиці незабудок». Другий, «невільницький» поетичний період, складається з тюремної (1949-1951) та сибірської (1951-1958) поезії:

І мати долю угадала...

з красою життя я не мала...

*Буря зірвалась, життя зломилось –
колюче терня наскрізь пробилось...*

...

Мене в обійми тайга взяла...

Холодна тюрма передала...

Так боляче на душі стало:

Невже до смерті у тайзі жити,

Тяжкі кайдани волочити?

Третій – поетичні твори після таборів – 60-80-ті роки ХХ ст. Прозові твори відповідно охоплюють 1903-1936 роки – 27 новел і оповідань, повість «Еті» та кілька прозових мініатюр, створених у 1960-1973 роках.

О. Дучимінська – лірик-філософ. У неї сильне відчуття природи й життя. Створені нею образи часто не викінчені, вони лише окреслені. Герої у більшості творів безіменні, вони частіше думають, ніж говорять. Авторка піклувалася про зображення внутрішнього світу своїх героїв, їхніх рефлексій. Психологічний струмінь нуртує у всьому: у темі, назві твору, висвітленні подій, вчинках героїв, їхньому світосприйнятті, самоаналізі, авторських відступах. Тонкий психологізм висвічує найпотаємніші закутки душі героїв. Мова творів багата, образна, яскрава, у ній є елементи покутського, гуцульського і бойківського діалектів, які вдало використовуються для створення відповідного місцевого колориту. Стиль епічної спадщини О. Дучимінської афористичний, відзначається недомовленістю (не лише слова, іноді цілі речення, частини тексту з'єднуються трьома крапками), таємничістю.

Доля рукописної спадщини О. Дучимінської така ж трагічна, як і доля самого автора. У зв'язку з ув'язненням її рукописи до 1949 р. не збереглися. Завдяки посестрам по неволі Мирославі Антонович, Осипі Лучко, Іванні Підлуській збереглися рукописні матеріали з часу заслання. У 1995 р. деякі оригінали її творів, нотатки і листи передав Львівській національній науковій бібліотеці України ім. В. Стефаника онук Ольги Дучимінської історик Іван Мигула.

В останні роки життя мріяла віднайти всі друковані та рукописні вірші і видати збірку поезій. Не судилось... 24 вересня 1988 року на 106-му році життя Ольга Дучимінська померла. Похована на цвинтарі в Чукалівці, що біля Івано-Франківська. На могилі поставили дерев'яний хрест з терновим вінком, переплетеним привезеним з табору колючим дротом, і червоною калиною. А в Болехові її, авторку «Туги поета», «Дзвонів», «Легенди літньої ночі» та ін., згадують, бо не раз, цькована і переслідувана, Ольга Дучимінська приїжджала сюди, шукаючи короткого відпочинку, щирої розмови.

*З любові, що палить душу
І що ціле життя палила,
Я її плекала, пестила...
Бо любити Вкраїну мушу...
Ах, та любов спалила душу!*

Реабілітована після смерті – 27 листопада 1992 року.

У 1991 році було створено Комісію з найменування та перейменування назв вулиць, провулків, проспектів, площ та скверів у місті Львові, яка після тривалих обговорень змінила понад 550 назв. Серед них вулицю Полярну, що на Левандівці, у 1993 році перейменували на честь славетної українки Ольги Дучимінської.

Вулиця прокладена у 1957 році, з'єднує вулицю Кузнярівка з перехрестям Алмазної та Озерної. Вона забудована переважно одно- і двоповерховими будинками у стилі конструктивізму 1950-х років поліпшеного планування, а також двоповерховими барачними житловими будинками кінця 50-х – початку 60-х років минулого століття.

Сама ж Ольга Дучимінська у Львові проживала в районі вулиці Пекарської – по вул. Верхратського, 10.

Портрет Ольги Дучимінської (графіка, 2003 рік)
роботи художника з Долини Богдана Фреїва

ЛІТЕРАТУРА

Дучимінська Ольга [Текст] // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1993. – Т. 2. – С. 613.

* * *

Арсенич П. Дучимінська Ольга (Решетилович) [Текст] / Петро Арсенич // Іван Франко і Прикарпаття / П. Арсенич. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 198-199.

Арсенич П. ...Покидати рідну землю не хотіла [Текст] / Петро Арсенич // Перевал. – 2003. – № 3-4. – С. 163-171.

Бойко Б. «Не було часу бути молодою» [Текст] / Б. Бойко // Перевал. – 1999. – № 1. – С. 146-150.

Борис М. Життя, встелене терням [Текст] / Михайло Борис // Тяпче / М. Борис. – Долина, 2004. – С. 81-92.

Гаврилів О. Вона несла свій хрест на Голгофу вслід за Франком [Текст] / Орест Гаврилів // «Вірю в силу духа...» / О. Гаврилів. Дрогобич, 2010. – С. 181-186.

Горак Р. Воскреслі дзвони по Ользі Дучимінській [Текст] / Роман Горак // Перевал. – 2009. – № 3. – С. 36-65.

Горак Р. Хресна дорога Ольги Дучимінської [Текст] / Роман Горак // Сумний Христос / Ольга Дучимінська. – Львів, 1992. – С. 219-234.

Горбач А.-Г. Моя зустріч з Ольгою Дучимінською [Текст] / Анна-Гая Горбач // Наше життя. – 1985. – Ч. 2. – С. 7-8.

Качкан В. Ольга Дучимінська [Текст] / Володимир Качкан // Нариси історії української культури в персоналіях (XIX – XX ст.) / В. Качкан. – Коломия, 2005. – С. 325-335.

Качкан В. По кременистій дорозі з терновим вінком [Текст] / Володимир Качкан // Хай святиться ім'я твоє / В. Качкан. – Івано-Франківськ, 1996. – Кн. 2. – С. 221-247.

Качкан В. «...Я на себе кайдани приймала» [Текст] : [про Ольгу Дучимінську] / Володимир Качкан // Пастори слова / В. Качкан. – Київ, 2011. – С. 331-354.

Кольбух М. Архів Ольги Олександрівни Дучимінської у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника [Текст] / Марія Кольбух // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника : збірник наукових праць / редкол.: М. Романюк (голов. ред.) та ін.; НАН України, ЛННБ України імені В. Стефаника. – Львів, 2016. – Вип. 8. – С. 279-296.

Листи болю і мужності [Текст] // Дзвін. – 1997. – № 4. – С. 99-109.

Матіїв І. Петро та Ольга Дучимінські [Текст] / Іван Матіїв // Бойківщина: науковий збірник. – Дрогобич, 2007. – Т. 3. – С. 545-558.

Навроцька Х. Ольга Дучимінська. 1883-1988 [Текст] / Христя Навроцька // Українка в світі. – 1994. – Ч. 2. – С. 12-15.

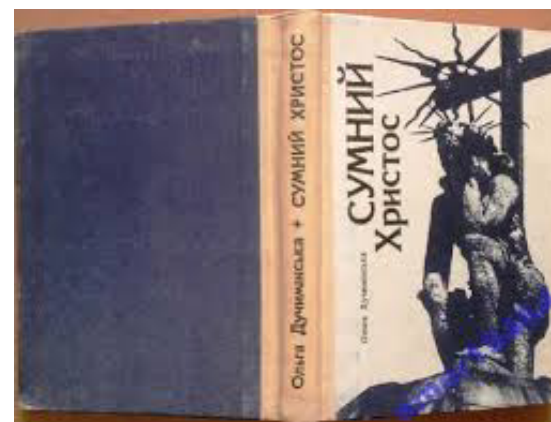
Пахомов В. Гуцульщина у творчості Ольги Дучимінської [Текст] / Володимир Пахомов // Галичина: всеукр. науковий і культурно-просвіт. краєзнав. часопис. – Івано-Франківськ, 2011. – Ч. 18-19. – С. 343-351.

Пахомов В. Творча спадщина Ольги Дучимінської [Текст] : монографія / Володимир Пахомов. – Івано-Франківськ, 2001. – 234 с.

Савак Б. Ольга Дучимінська (1883-1988) – учителька, редактор, письменниця [Текст] / Богдан Савак // Мої друзі та знайомі: спогади, розповіді / Б. Савак. – Тернопіль, 2013. – С. 126-130.

Храплива-Щур Л. Остання сучасниця покоління великих [Текст] / Леся Храплива-Щур // Жіночий світ. – 1993. – Ч. 10. – С. 10-11.

Юсип Д. «Я горда людина... Не скорюсь нікому...» [Текст] / Дмитро Юсип // Ця Богом послана Голгофа / Д. Юсип. – Івано-Франківськ, 2000. – С. 34-46.

Дучимінська О. Сумний Христос [Текст] / Ольга Дучимінська; упоряд. і авт. післямови Роман Горак. – Львів: Каменяр, 1992. – 238 с.: іл.

Окремою кригою проза Ольги Дучимінської вперше видана у 1992 році стараннями Романа Горака та її онука Івана Мигула.